

Frötuna och Länna skeppslag.

Socknar: Länna, Frötuna, Rådmansö och Blidö. Skeppslaget omsluter Norrtälje stad.

Från Frötuna och Länna skeppslag äro sammanlagt 9 runristningar kända. De fördela sig så, att Länna socken har 5 och Frötuna 4 runinskrifter. Skärgårdssocknarna Rådmansö och Blidö sakna helt kulturminnesmärken av denna art. Av de 9 ristningarna äro dock 2 nu för-lorade och endast kända genom äldre uppgifter: U 521 och 528. I detta sammanhang bör också framhållas, att 4 av ristningarna icke kunna sägas vara runinskrifter i vanlig mening: U 522 och 523 äro cirkelformiga sandstensplattor, U 529 har en intressant bildframställning men run-inskriften saknar språklig mening, och den nu försvunna U 528 har troligen varit en s. k. häststen.

Flera av inskrifterna äro endast kända i svårt skadat skick: U 521, 525, 526 och 527. Den enda till vår tid väl bevarade runstenen från hela området är U 524.

I Johannes Bureus' samlingar ingå 2 inskrifter från Frötuna och Länna skeppslag, nämligen U 524, som har upptecknats av Bureus själv, och U 529. I *Ransakningarna* omtalas dessutom U 527, och genom J. Hadorphs resa blev U 521 känd. I *Bautil* finnas därför 4 inskrifter från skeppslaget avbildade: U 521 (B 261), U 524 (B 260), U 527 (B 257) och U 529 (B 258). Genom en 1700-talsteckning insatt i Peringskiölds *Monumenta* blev U 528 bekant.

I Liljegrens *Runurkunder* upptagas 5 runinskrifter: U 521 (L 632), U 524 (L 633), U 527 (L 629), U 528 (L 630) och U 529 (L 631). Genom Rickard Dybeck blev U 522 känd. Under slutet av 1800-talet kom U 523 i dagen och på 1900-talet slutligen U 525 och 526.

521. Länna kyrka.

Litteratur: B 261, L 632. J. Peringskiöld, *Monumenta* 3, bl. 81; F. V. Radloff, *Beskrifning öfver norra delen af Stockholms län* 2 (1805), s. 43.

Avbildning: J. Hadorph och A H (fel för P. H. = Per Helgonius), träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* och B 261).

Runstensfragmentet, som numera är förkommet, fanns enligt en anteckning på träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* vid »lenna». Hadorphs läsning är den enda som finnes av inskriften. I *Bautil* har träsnittet felaktigt fått överskriften »Penningeby». Radloff uppger, att en »Runsten vid kyrkan N:o 261 i Bautil är aldeles oläslig». Liljegren anger fragmentets plats vara »Kyrkodörren». Varifrån Liljegren har fått denna uppgift är okänt. Sannolikt beror attributionen till kyrkodörren på att träsnittet visar, att fragmentets kanter delvis ha skjutit in under murpartier. Mått omkring 1,10×0,60 m.

Inskrift (enligt B 261):

... uastr × pair × litu × rause · stain ... rfa
5 10 15 20 25

... [Sig]vastr(?) þæir letu ræisa stein ...

» .. [Sig]vast de läto resa stenen ...»

Fig. 267. U 521. Länna kyrka. Efter B 261.

Runorna 1—5 *uastr* utgöra senare delen av ett mansnamn, som har slutat på *-fastr*, snarast *Sigfastr*. Detta namn skrives t. ex. U 166 *sihuastr*, U 93 *sakuastr* och U 260 *sikuast* (ack.), vilket visar, att skrivningen med *u* efter uttalet ingalunda är ovanlig. Runföljden 24—26 *rfa*, som står mitt på stenen, kan förslagsvis ha ingått i namnet *þorfastr*; vi skulle i så fall här finna exempel på variation i namnen. Möjligt är naturligtvis också, att där har stått *arfa*.

Stenen har tydligen varit rikt ornamenterad.

522. Hammarby, Länna sn. Nu i Statens Historiska Museum.

Pl. 110.

Litteratur: R. Dybeck, Berättelse för år 1870 och 1871 (ATA), Runa (fol.) h. 5 (1872), s. 71; Vitterhetsakademins protokoll den 20/s 1879; L. Fr. Löffler i VHA Akad:s Månadsblad 1903—1905, s. 420 f.; E. Brate, Anteckningar 1916 (ATA).

Äldre avbildningar: Dybeck, Runa (fol.); Brate, foto 1916 (ATA); H. Faith-Ell, foto 1925 (ATA).

I redogörelsen för sin »antiqvariska verksamhet under sommaren och hösten 1870» skriver Dybeck: »Åkers och Frötuna Skeppslag besöktes straxt efter midsommaren.» Dybeck meddelar, att han förgäves sökte en »af prof. Säve uppgifven, hittills icke granskad, runsten, hvilken skulle vara vid Hammarby i Länna socken». I sin berättelse för år 1871 kan han emellertid omtala följande: »Noggranna forskningar anställdes ... i Länna och Kulla socknar i Frötuna skeppslag. En liten rund sandsten med fullständig, fast mycket förnött inskrift, fanns här liggande till tröskel utanför en bondstuga. Jag lät, sedan aftryck af ritningen tagits, resa honom mot en vägg.» Dessa ord syfta otvivelaktigt på U 522. I *Runa* (fol.), där stenen finnes avbildad, skriver Dybeck: »I Hammarby uti Länna socken fann jag dock redan i fjor, efter flere timmars letande, en dunkelt anvisad runsten, den der hittills icke varit känd och om hvilken bymännen sjelfve saknade all vetskap, ehuru han låg såsom trappsten till ett boningshus i n:r 1 mellangården. Denna af jord och grus betäckte sten flyttades nu till en bodvägg och undersöktes närmare.»

I Vitterhetsakademins protokoll den 20/s 1879 omtalas, att akademien godkänt inköp för samlingarna av »Två qvarnstensformade runstenar, den ene med hål genom midten, funna å Hammarby i Länna socken, Frötuna skeppslag, i Uppland af Anders Jansson och Per Persson. — Betalda med 10 kr.» Stenarna (U 522 och U 523) förvaras alltjämt i Statens Historiska Museum (inv. n:r 6413).